

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204111

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీరాజరాజేశ్వరైస్వ నమః.

❀ భారతనీతులు. ❀

సామ్రాజ్యము

వాజపేయయాజుల మహాలక్ష్మి,
ప్రేమలతా కవికాసంఘము,
కొల్లా పురం.

వెంట పాడు,
శ్రీవైష్ణవ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపబడియె.

1933.

కాపీరైట్ రిజర్వ్డ్.]

[వెల

శ్రీయైనమః.

ప్రార్థన.

ఉ. సారములేని సంసరణ సంగతిఁ గాలముఁ బుచ్చుబోక వి
స్తార కథా సుధా మధుర సారముఁ జిల్కెడు భారతంబులో
నేరితిఁ గొన్ని నీతులను నేర్పడునట్లు జగద్ధితంబుగ్గ
నేనువు చాలకున్న జననీ ! నిరసింపకుమమ్మ శాంకరీ !

(వా. మహాలక్ష్మి.)

ఆశయము.

ఉ. భారత నూదిగ్రంథమును భక్తిమెయిన్ బడియించి కైతలో
ధోరణి కొంత గాంచి విబుధుల్ కను మెచ్చెను లీల శ్రీధర్మ
భారత నీతులన్ దగిన పద్ధతి నెత్తి లిఖించు మత్సర్య
వారక ప్రోచుతన్ విజయ భాగ్యము లిచ్చి రమేశుఁ డెంతయున్.

శ్రీ. చేబోలు సరస్వతీదేవి, (యం. ఇ.)

అంధమాదాంగ్లపండిత,

వైసు-పెరిసిడెంటు,

స్నేహలతా కవితా సంఘము.

శ్రీ కామేశ్వరైశ్వరము.
ఉ పో ధ్వా త ము.

—ॐ—

భరతఖండ మహాద్వానమునకు శ్రీమహాభారతము కల్ప ద్రుమము వంటిది. అష్టాదశ పురాణములలో నది యగ్రస్థానము నాక్రమించుచున్నది. అనువలననే “భారతః పంచమోవేద” యని శాశ్వత యశంబు నొందఁగలిగెను. సమగ్రముగా భారతమును బఠించిన సాధారణముగ నేగ్రంథమునైన మఱియే బఠింప నవసర ముండదు. ఇందుఁ బొందుపఱుపంబడని ధర్మములు లేవు. ఇతిహాసములు లేవు. ఉపాఖ్యానములు లేవు. సుధాసాగర చూడామణివలె నీగ్రంథము గంభీరమై పవిత్రమై యున్నది. ప్రపంచము నందలి యేభాషా సారస్వతమునందు నిట్టి యుత్తమ గ్రంథము లేదనిన నశిశయోక్తి కాదు. అణువు మొదలు బ్రహ్మము దాకఁ గల సమస్త పదార్థ తత్త్వములు నీగ్రంథము ప్రస్తుతముగాఁ జూపుచున్నది. నేయేల? యిది సకల పండిత సామర జనుల పాలిఁటి పారిజాతము.

భారతము నందలి కథలను విడదీసి కవులు ప్రశ్నేక కావ్యములుగ వెలయిందిరి. ఇందలి యితిహాసములను గొందఱు నాటకములుగ మార్చిరి. కొందఱిందలి పాత్రములఁ బ్రశ్నేకముగాఁ బోషించి గద్యగ్రంథములుగ వ్రాసిరి.

ఎన్నికథ లెన్నియితిహాసములు చదివినను కడకు నేర్పికొని జ్ఞప్తి నిడవలసిన వందలి నీతులు. ప్రతికథలోఁ గొన్ని నీతు లిమిడి యుండును. లోకములోనివారు ప్రపంచానుభవము పేర్కొన దయంతకుఁ దామే నీతివిశేషములను గనుఁగొన వలెననినఁ గాలయాపనము గట్టచున్నములును గలుగును.

నిశిత ప్రతిభా వశమున నేర్చి కూర్చి మహానుభావులు గ్రంథములలో సోదాహరణముగ స్థాపించిన నీతులను జదివి తెలివిగాంచుట సులభము. ప్రతిమనుజుఁడును బొరవడక, మెలకువ గలిగి యుండ నవకాశ మొదవుచున్నది. కావున జనోపయోగమునకై పూర్వ గ్రంథరాజములనుండి నీతిపద్యముల నేర్చి యొకచోఁజేర్చుటయు నవసరకార్యమే యగుచున్నది. పాఠకులు శ్రమపడక చదివి గ్రహించి పద్యరూపమున నున్నందున లోకోత్తులవలె సులభముగ జ్ఞప్తి నుంచుకొనఁ గలగు.

శ్రీమతి వాజపేయయాజుల మహాలక్ష్మీదేవి “ భారత నీతు”లను పేర మహాభారతమునందలి యుత్తమ నీతిపద్యములను దీసి యీ చిన్ని పోత్తమునందు ముద్రింపించి యున్నది. ఈమహాలక్ష్మీ వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయఁడు. బి. ఏ., గారి యర్థాంగలక్ష్మి. ఆంధ్రదేశమున నీయనగారిపే రెఱుంగనివా రుండరు. ప్రొద్దుటూరికి వచ్చినప్పు డీదంపతులు మాకుఁ జిరపరిచితులు. సుకవియైన భర్తృసాన్నిధ్య సాహాయ్యముల వశమున నీమె కవితా విషయముల శ్రద్ధ వహించి భాషాసేవ చేయ నెంచుట ప్రశంసార్హము.

అవకాశము లభించినపుడెల్లఁ గూలసతులు కలము నారాధించి సారస్వత సేవకుఁ దొరకొనినపుడు దేశము కల్యాణ మండపము భారిఁ బ్రకాశింపక పోదు. గ్రంథము చిన్నదైనను విలువయెడఁ బెద్దదియ.

బాలికా పాఠశాలలలో విద్యాధికారు లిట్టి గ్రంథములు నియోగించి ప్రారంభముననే బాలికలకు నీతి నలవడఁ జేయుట శ్రేయోదాయకము.

పరమేశ్వరుఁ డీమహాలక్ష్మీదేవి కాయు రారోగ్య భాగ్యము లొసంగి కావాడునుగాక. పద్యములు భారతమునందలి పగుటచే శైలీప్రదర్శనార్థ మిందువాహరింపఁ బనిలేదని యింతటితో నువర మించుచున్నారము.

ఇట్లు,

ప్రొద్దుటూరు, }
1-3-33. }

కవిసింహ అవధానివంచానన,
రాజశేఖర వేంకట శేషకవులు,

శతావధానులు.

అభిప్రాయము.

ఆంధ్ర) వాఙ్మయమున పంచమవేద మనఁబరగు భారత ము
మూల్య రత్న తుల్యములగు నీతుల కాలవాలము. ఉద్గ్రంథములయం
దిమిడియున్న రత్నముల నేరి పండితే శామరులకుఁ గరతలామలక
మొనర్చుటలోఁ గల భాషాసేవ, నైతికోన్నతికై సంఘమునకిచ్చు
చేయూత, యభిలషనీయుము. అందును నైహికమే యాదర్శముగ
గల నేటి విద్యావిధానమం నిట్టి రత్న సంచయమునకుఁగల ప్రాముఖ్య
మపారము.

స్నేహలతా కవితాసంఘమున కధ్యక్షులు శ్రీమయశులు విజ
పేయూజుల కానుసుబ్బారాయఁడు, బి. ఏ., గారొనర్చుచున్న
కృషి ప్రశంసాపాత్రము. భాషాసేవయందు వారికిఁ జేదోడు వాదోడు
నగు చారిధర్మపత్ని శ్రీమతి, మహాలక్ష్మిమ్మగారి చేర్చ కూర్చిన “భారతి
నీతు” లను శతక సంపుటి చక్కని సేతుల ఖచి, విద్యార్థుల దృష్టి
యిట్టి నితివిషయముల నాకిరించి వారి వ్యాప్తదృష్టుల సద్బీజములు
నాటుతీనాఁడవశ్య కర్తవ్యము. ఆంధ్రలోని మీ సతీరత్నముయొక్క
కృషికి సర్వదా కృతజ్ఞత చూపుఁగాలి.

విద్వాన్ యస్. విశ్వనాథశాస్త్రి, యం. ఏ., గారు,

ఆంధ్ర) గీర్వాణ పరిభాషావన్యాసకులు,

వైజాంకాలేశి, హైదరాబాద్.

శ్రీ గాజరాజేశ్వరై నమః.

భారతనీతులు.

[భారతమహిమ.]

- క. బహు భావల బహు విధముల
బహు జనముల వలన వినుచు భారత బద్ధ
స్పృహలుగ వారికి నెవ్వడు
బహు యాగంబుల ఫలంబు పరమార్థ మగున్. 1

[జ్ఞానము.]

- క. జ్ఞానంబు వడయుటకు వా
జ్ఞానసములు నునియతములు గావించురు స
మ్మానిత శాంతిగొటకు వి
జ్ఞానంబున నాత్మనియతి నల్పుదురు బుధుల్. 2

[పాడి.]

- తే. పాడి గలిగిన నిహలోక ఫలము లెల్లఁ
జేరుటయకాదు కీర్తియుఁ జెందు పురుషు
ధరణిఁ బొగడిత యెందాఁకఁ బరఁగు నంత
కాలమును బుణ్యలోకంబు గల్గు నందున్. 3

[టప్పు.]

- క. అలిగిన నలుగక యెగ్గులు
పలికిన మఱి విననియట్లు ప్రతివచనంబుల్
నలుకక బన్నము వడి యెదఁ
దలఁచక యున్ననడ చూపె ధర్మజ్ఞుఁ డిలన్. 4

[సు తుండు.]

క. తనయుండు దల్లిదండ్రులు
 పనిచిన పని నేయఁడేని పలుకెదలోఁ జే
 కొనఁడేని వాఁడు తనయుం
 డనఁబడునే పితృ ధనమున కర్హుండగునే. 5

తే. తనయుఁ గని తల్లి దండ్రులు దమకు నతఁడు
 భక్తుడగుటకు ధర్మానురక్తుఁ డగుట
 కాసపడుదురు విను మట్టి యాస సిద్ధిఁ
 బొందఁ జేయునతఁడ చువ్వె నందనుండు. 6

[స త్య ము.]

చ. నుతజల పూరితంబులగు నూతులు నూటిటికంటె సూన్యత
 వ్రత యొక బావి మేలు మఱిబావులు నూటిటికంటెనొక్క స
 త్తృతువది మేలు తత్తృతు శతంబునకంటె సుతుండు మేలు త
 త్సుతశతకంబుకంటెనొక సూన్యతవాక్యము మేలుసూడఁగన్.

క. వెలయంగ నశ్వమేధం
 బులు వేయును నొక్క సత్యమును నిరుగడలం
 దుల నిడి తూఁపఁగ సత్యము
 వలనన ములుసూపు గౌరవంబున పేర్కొన్. 8

తే. సర్వ తీర్థాభిగమనంబు సర్వ వేద
 సమధిగమము సత్యంబుతో సరియుఁ గావు
 యెఱుఁగు మెల్లధర్మంబుల కెందుఁ బెద్ద
 యందు) సత్యంబు ధర్మజ్ఞులైన మునులు. 9

క. సత్యమ తపమును యజ్ఞము
 సత్యమ వేదంబు దాంతి శాంతులు నగుటన్

సత్యము దొఱఁగుట నిర్మల
నిత్యానుష్ఠానములును నిష్ఫలము లగున్.

10

[భూ దా న ము.]

క. దానము లన్నిటికిని భూ
దానం బెక్కుడు సమస్త ధాన్యములుఁ బ్రభూ
తానేక వస్త్ర ధన ర
త్నానూసత్యమును భూమి నవుట కలమునన్.

11

[ప్రజ్ఞ.]

క. ప్రజ్ఞయ ప్రతిష్ఠ లాభము
ప్రజ్ఞయ నాకం బనంగఁ బ్రజ్ఞయ చువ్వే
ప్రజ్ఞయ కైవల్యంబును
ప్రజ్ఞా సాధ్యములుగాని పనులుం గలవే.

12

[రాజు - ప్రజ.]

క. రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము
రాజు ప్రజకు నాత్మ గాన రాజుం బ్రజయున్
రోజోత్తమ యన్యోన్య వి
రాజితులై యుండవలయు రక్షార్చనలన్.

13

[అర్థ ము.]

క. అర్థ మనర్థ మూలం
బర్థమ మాయావిమోహ నాహవము నరుం
డార్థాజ్ఞ మఃఖమునన
పార్థిక్రత కర్మఁడగుట పరమార్థ మిలన్.

14

[తపము.]

క. తప మనఁగ నకల విషయ

వ్యపేత మగునట్టి బుద్ధి వైభవము సుమీ
తపమున సుసిరుడగు యో
గవరునకుం గలవె యొందు కర్తవ్యంబుల్.

15

[భార్య.]

క. పాతివ్రత్యము గలిగిన

నాతియనఁగ దైవమన జనస్తుత వేతే
యాతలి ధర్మార్థ సుఖ
ఖ్యాతులు సద్భార్యవలనఁ గాదే కలుగున్.

16

సీ. ధర్మార్థ కామ సాధన కుపకరణంబు

గృహసీతి విద్యకు గృహము విమల
చారిత్ర శిక్ష కాచార్యకం బన్వయ స్థితికి
మూలంబు సద్గతికి నూత
గౌరవంబున కేక కారణం బున్నత

సీరగుణమణుల కాకరము హృదయ
సంతోషమునకు సంజనకంబు భార్యయ
చూచె భర్తకు నొండ్లుగావు ప్రియము

ఆ. లెట్టి ఘట్టములను నెట్టి యాపదలను

నెట్టి తీతములను ముట్టఁబడిన

వంతలెల్లఁ బాయు నింతులఁ బ్రజలను

నొనరఁ జూడఁ గనిన జనుల కెందు.

17

క. సంతత గృహమేధి ఫల

బంతయుఁ బడయంగ నోపు ననుగుణ భార్య

వంతుండగువాఁడు క్రియా

వంతుఁడు చాతుండు చుర్రసంతండు నగున్.

18

[సఖ్యము.]

చ. ధనవతితో దరిదుర్సకుఁ డత్తవిదుండగు వానితోడ మూ
ర్ఖునకుఁ బ్రశాంతుతోడఁ గడుఁగ్రూరునకున్ రణశూరుతోడ భీ
రునకు వరూధితోడన వరూధికి సజ్జనుతోడఁ గష్టదు
ర్జనునకు నెవ్విధంబునను సఖ్యము చానొడఁగూడ నేర్పునే. 19

క. సమ శీల శురై యుతులకు

సమ ధనవంతులకు సమ సుచారిత్రిలకుం

దమలో సఖ్యమును వివా

హము నగుఁగా కగునె రెండు ససమానులకున్.

20

[మూర్ఖుఁడు.]

క. మఱచినఁ దలపింపఁగ నగు

నెఱుంగనినాఁ డెల్లవాట నెఱిగింప నగున్

మఱి యెఱిగి యెఱుంగ నొల్లని

కఱటిం దెలుపంగఁ గమల గర్భుని వశమే.

21

[వార్త.]

ఆ. వార్తయంద జగము వర్తిల్లు చున్నది

యదియు లేనినాఁడ యఖిల జనులు

సంధికారమగున్ లగుదురు గావున

వార్త నిర్వహింప వలయుఁ బలికి.

22

[విద్య.]

తే. విద్య యిచ్చుట సత్పాత్ర విషయమైన

సవ్యయానంద పదముఁ జేయంగఁ జాలుఁ

దగఁగ దక్షిణ యిచ్చి పేదలకు విద్య
యీ నియోగించుటయుఁ దత్సమాన కృత్యము. 23

[శ్లో ధ ము.]

క. శ్రోధమ తపముం జెలుచును
గ్రోధమ యణిమాదులైన గుణముల బావుం
గ్రోధమ ధర్మ క్రియలకు
బాధ యగుం గ్రోధిగాఁ దపస్వికిఁ జన్నే. 24

క. అనువమ నియమాన్వితులై
యనూన దక్షిణలఁ గ్రతు సహసంబులు సే
సిన వారికంటె నశ్రో
ధనుఁడ గరం బధికుఁ డండు) తత్త్వ విధిజ్ఞుల్. 25

[అ న్న దా న ము.]

ఆ. అన్నదాన సదృశమగు దానమెందు నె
న్నడును లేదు గావునను విధేయ
మన్నదాన మధిక యత్న పూతంబుగాఁ
బూని దానిచేత పుణ్యతమము. 26

ఆ. అన్నమిడిన మణిమయావాస శయ్యాస
నములు నమృత భోజనంబు హృద్య
మౌల్య లేవనములు మహనీయ మహిళాను
భవముఁ జిరత నొందు దివమునందు. 27

క. దానార్హ వస్తువులలో
మానిత మన్నంబ యన్నమయము లగువులున్
మేనుఁ దదీయ బలంబును
గాన బుధులుఁ దానిఁ దద్ద నైకొండు) మఱిన్. 28

[మహాపాతకములు.]

తే. కల్లు ద్రావుట గురుపత్ని గవయుటయును
విప్రుఁ జంపుట బ్రహ్మస్వ విషయమైన
ముచ్చిలుటయును నివిగల కూరజనులఁ
బ్రీతిఁ బొందుటయును మహాపాతకములు.

29

[కులఘ్నులు.]

క. కుల నాశము నేసినఁ ద

త్కుల ధర్మము లడఁగు నవ్వుకుల ధర్మలకుం
గలుగును దుస్సంకర మ
కులఘ్ను లేఁగుదురు నరక కూపంబులకుఁ.

30

[గృహస్థధర్మము.]

క. తక్కిన మూఁడాశ్రమములు

నొక్కదెస గృహస్థధర్మ మొకదెసఁ దులయం
దెక్కింప వానితో న
యొక్కటి సరిదూఁగె నందు రువ్వీశ బుధుల్.

31

[కన్యాదానము.]

క. కులమును శీలము విద్యయుఁ

గలవానిం బిలిచి ప్రీతిఁ గన్నియ నీఁగా
వలయు నుదకప్రదానా
కలితంబుగ బ్రాహ్మకర్మ గతియిది యధిపా.

32

[కీర్తి.]

ఉ. కీర్తియ యిచ్చుఁ బుణ్యగతిఁ గీర్తియతల్లియుఁబోలెఁ బ్రాచు న
కీర్తియ యాయువుఁగిరియుఁగీర్తివిహీనుఁడచూశవంబు దు
ష్కర్తను నెల్లచేటులను గిట్టి హరించు ననందె తొల్లి భ
క్తార్తి హరుండు నాఁబరగు సంబుజసూతి జగద్ధితంబుగఁ. 33

[సతీధర్మము.]

ఆ. ఎట్టి సాధ్వ్యులకును బుట్టిన యిండ్లను
బెడ్డకాల మునికి తద్ద తగదు
పతుల కడన యునికి సతులకు ధర్మపు
సతుల కేడుగడయుఁ బతుల చూపె.

34

తే. భర్తచేత నియోగింపఁ బడక సతికి
నెద్దియును జేయఁగాఁ దగ దెద్దియైన
భర్తచేత నియోగింపఁబడిన దానిఁ
జేయకునికి దోషంబని చెప్పె మనవు.

35

చ. పతి గడవంగ దైవతము భామల కెందును లేదు పీఠితుడై
పతి గరుణించెనేనిఁ గలభాషిణి భాసుర భూషణాంబరా
న్విత ధనదాన్య గౌరవము విశ్రుత సంతతియుఁ యశంబు స
ద్గతియునుగల్గునొందుమెయిఁగల్గు నెయిన్ని తెఱంగులారయ్య. 36

క. పురుషులచే ధర్మస్థితిఁ
బరిగ్రహింపంగఁ బడిన భార్యలకు నిరం
తరము నిజపురుష భక్తియుఁ
బరపురుష విసర్జనంబుఁ బరిచిత మయ్యె.

37

తే. పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబు బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ బతియు గురువుఁ
బతియ దైవంబు గావున నతని పని యె
నర్చుటయ చూపె ధర్మంబు నాతి కరయ.

38

[కర్మ.]

క. ఎట్టి విశిష్ట కులంబునఁ
బుట్టియు సదస ద్వివేకములు గల్గియు ముగ

గట్టిన కర్మ ఫలంబులు

నెట్టిన భోగింపకుండ నేర్తురె మనజుల్.

39

చ. స్థిరమగు పుణ్య కర్మమున దేవభవంబగుఁ బుణ్య పాప సం
కరమున మానుషత్వమగుఁ గల్గుషముల్ వశు కీట భావముం
బొరయఁగఁ జేయునిప్పగిదిఁబుట్టుచుఁజచ్చుచు మోహవాద్ధిలోఁ
దిరుగుచునుండుగాని యొక తీరము సేరఁడు జీవుఁడెన్నఁడుకా. 40

క. ఇది కర్మ భూమి భోగా

స్పద మూలోకంబు ధర్మవసులకు సులభం

బది సత్య శౌచ సౌజ

న్య దయాదులు లేనివారి కప్రాప్య మగుకా.

41

చ. ధనములు చాలగల్గి సతతంబును నిండ్రియ వాంఛ సల్పుచుకా
మనమున నెన్నఁడుకా సుకృతమార్గముపొంతకుఁబోక లోభ మో
హ నిహతి బద్ధులై తిరుగునట్టి జనుల్ పరలోక సౌఖ్యముల్
గనుటకు నేర రిక్కడి సుఖంబులు మేలయితోచు వారికికా. 42

మ. ఉపవాసవ్రత సంతతాధ్యయన తీర్థోపసనాది క్రియై

క పర్వతంబునఁ జేసి యైహికము దుఃఖిప్రాయమై పోవఁగా

విపులానందముఁ బొందఁగల్గుచుది నావిరూఢత భోగైక లో

లుప బుద్ధిం జరిపుణ్యశీలురకు నాలోకంబునకా భూవరా. 43

ఆ. సత్యమును శమంబు శౌచంబు లేక నా

స్తిశ్యమును నిషిద్ధ సేవనంబు

గలిగి తిరుగు దుష్ట కష్ట జనశ్రేణి

పోలియు నుభయ లోకములకుఁ గాక.

44.

క. ఆదిని సంయోగ వియో

గాది ద్వంద్వములు దేహియగు వానికి సం

పాదిల్లక తక్కపు పూ

ర్యోదయ కర్మమున నెట్టి యోగికి నయినకా.

45

[సంసారము.]

క. సలసారము సంసార మ

ఖల దుఃఖావహ ముభయ నికేతన మతిచం

చలము వరాధీనం బిం

దుల జీవన మేల నమ్ముదురు తత్త్వవిదుల్.

46

క. మతిఁ దలవఁగ సంసారం

బతి చంచల మెండమావులట్టుల సంప

త్ప్రతతు లతిక్షణికంబులు

గతకాలము మేలు వచ్చుకాలము కంటెకా.

47

క. కదియుం గాఢముఁ గాఢము

నదిలో మతి కొంత సేపునకు బాయును నె

మ్మది నట్లుగఁ దలవఁగ వల

వదె పితృ పుత్రాది బంధువర్గము నధిపా.

48

[పురుషుఁడు - దైవము.]

క. విను పురుషుఁడు గావింపని

వసులకు దైవ మది యెట్లు ఫల మొనరించుకా

జనములు గార్యము నడపఁగ

ననుకూలత నిచ్చుఁగాక యయ్యె ఫలముల్.

49

తే. పౌరుషమ్ము దైవంబు తోడ్పాటు లేక

ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర)

విత్తు సహకారి గాకున్న రిత్తనేల

వంధ్య మగుఁగాక తా ఫలవంత మగునె.

50

[బ్రహ్మహత్య.]

అ. పలు సదువులు సదివి పండితమానియై
తనడు విద్య నొరుల ఘనయశంబుఁ
దూలపుచ్చు నట్టి దుష్టాత్మకుని బ్రహ్మ
హత్య వొందు సందియంబు లేదు.

51

[శీలము.]

తే. సత్కులంబునఁ బుట్టుట సకల వేద
ములుఁ బురాణంబులును శాస్త్రములును జదువు
టయును సద్గతిఁ జేయఁ బౌఢములు గావు
శీలసామగ్గిలేని దుశ్చేష్టితునకు.

52

[కిల్బిషము.]

క. విను గురు పూజన విప్ర
ర్చనము లధిక పుణ్యములు ధరావల్లభ వి
ప్రసి నిందించుటయును న
గ్ని నివేదము విడుచుటయును గిల్బిషతమముల్.

53

[గంగ.]

క. మే నించుక సోకిన గం
గానదితోయములు జనుల కల్మష కోటిం
బోనడిచి పురందరలో
కానందముఁ బొందఁ జేయు నాగమవేదీ.

54

క. జనులకు నిందుడు గ్రహముల
కినుడును బితరులకు నోషధిశుడు పోలె
మనుజోత్తమ కడు నెక్కుడు
వినుము నదులకెల్ల జాహ్నువి మహాత్వమునఁ.

55

[అ ధుని వ ములు.]

క. శునులేని తపసి తపమును

బ్రమత్తు సంపదయు ధర్మబాహ్యప్రభు రా

జ్యము భిన్నకుంభమున తో

యములట్టుల యధునివంబులగు నినియెల్లఁ.

56

[అ సృతము.]

ఆ. సభకు వచ్చి ధర్మ సందేహ మడిగిన

నెఱిగి చెప్పకుండిలేని సభ్యు

లసృత దోష ఫలమునం దర్థమొందుదు

రనిరి ధర్మవేదులైన మునులు.

57

[క్షత్రియ ధర్మము.]

ఉ. శత్రుల నాజినోర్పులయు సర్వభయంబులఁ బొందకుండఁగా

ధాతిఁబర్చిగ్రహించి యుచితస్థితిఁ గాచుటయుం బ్రయంబుతో

బాత్రుల కర్థమిఁగియున బ్రాహ్మణపూజయుఁ జావ్వె యుత్తమ

క్షత్రియధర్మముల సుగతికారణముల విఫలార్థమూలముల .58

ఆ. పరులవలన బాధ వారయ కుండఁగ సాధు

జనుల ధనము గాచు జనవిభుండు

గరుణ దప్పి తాన హరియించు వాడగు

నేని సాధు లోక మేమి సేయు.

59

[ఉత్తముఁడు.]

తే. ఉత్తమజ్ఞాన వృద్ధునానుండెనేని

బాలుఁ డయ్యును బూజ్యుండు బ్రాహ్మణుండు

క్షత్రియుఁడు పూజ్యుఁ డమిత వికృమ సమృద్ధి

నుర్విపతులలో నధికుడై యుండెనేని.

60

[ధనము.]

క. ఇచ్చునది ధనము పాతున
కచ్చుగ నొరువేడకుండునది యభిముఖులై
వచ్చిన యీశార్థుల వృథ
పుచ్చక చేయునది సర్వభూత ప్రీతి.

61

[వికృమము.]

క. కులరూప గుణ ద్రవ్యం
బులు వికృమ వంతునందు భూవిదితములై
నిలుచు సవికృమనకు సవి
గలిగియు లేని క్రియ సప్రకాశంబు లగున్.

62

చ. ఘనమగు విక్రమంబుననకాదె జగత్రితయంబుఁ బాక శా
సనుఁడుజయించె భూతలము సర్వముమున్ భరతుండువిక్రమం
బుననజయించె వికృమము భూరియశఃప్రియులైన రాజనం
దనులకు సర్వసాధనము ధన్యువు శత్రుని బర్హణంబులన్. 63

[కోధలోభములు.]

తే. పాపముల కెల్ల నెక్కుడు పాతకములు
సువ్వె కోధ లోభంబులు సుప్రతాత్మ
వాని రెంటి జయించిన వాఁడు గాని
యెందుఁ బరమ ధార్మికుఁ డని యెన్నఁబడడు.

64

[ఇంద్రియనిగ్రహము.]

చ. అరదము చేహమింద్రియములశ్వములాత్మఁడుసూతుఁడప్తుహా
తురగచయంబు ధైర్యమను తోరపుఁ బగ్గములదృఢంబుగా
నురవడిఁ పోకయుండ వెరవొప్పఁగఁ బట్టిన వాఁడు సేమపుం
దెరువున నేఁగునప్పరమధీరుఁడుసువ్వెయదారఁ డెయ్యెడన్. 65

[ధర్మము.]

ఉ. ధర్మమ సల్పుచుం దగిలి ధర్మ పథంబునఁ జేసి యర్థముం
 బేర్చియుఁ గాంచి ధర్మ విధిఁ బెండిలియై ప్రజలకా సృజించి స
 త్తర్మములం బ్రశస్తములుగాఁ గ్రతువుల్ దనరించు సజ్జనుల్
 ధర్మజయించునందునుముదంబునఁగాంతురభీష్టసౌఖ్యముల్. 66

తే. ఓపి ధర్మార్థ కామంబు లొకటి నొకటి
 నాశ మొందింప కుండంగ నడవవలయుఁ
 గాక ధర్మంబు సెడ నర్థకామములను
 గోరు వురుషుండు నిందకుఁ గుదురుకాడె. 67

ఆ. అర్థ సిద్ధికంటె సరయు నెక్కుడు ధర్మ
 సిద్ధి దాన సకల సిద్ధులును బ్ర
 శస్తభంగిఁ జేరు శాశ్వత కీర్తియు
 సంభవించుఁ గలుగు సద్గతియును. 68

[ఉత్తమజన్మము.]

ఉ. ఆపదఁ దూలపోక సిరినంది మదింపక శౌర్యవృత్తిమైఁ
 బాపుల గెల్చి యార్జవము బంధు జనానికి నార్యకోటికిం
 జూపుచు దీనులం గరుణఁ జూచి తగంగలమాత్రఁ బ్రోచుచుం
 గోపములేక మస్తి గలుగుక దివిజాంశమునక జనించినకా. 69

[వైరాగ్యము.]

ఆ. విడుపు వలయు సకల విషయ వాంఛలయందు
 విడుపుఁ బోలు గుణము వెదకి యెందుఁ
 గానరైరి బుధులు గలదె పరిత్యాగ
 శీలునకు నసాధ్య సిద్ధియెందు. 70

[సప్తవ్యసనములు.]

తే. వెలది జూదంబు పానంబు వేట పలుకు
 వ్రల్లదంబును దండంబు బరుసఁదనము
 సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్మునేత
 యనెడు సప్తవ్యసనములఁ జనదు తగుల.

71

[కార్యసాధనము.]

తే. మాలకరి పుష్పముల గోయుమాడ్కిఁ జేటి
 పుష్పఁదేనియఁ గొనియెడు పోల్కి నెదురు
 గందకుండఁగఁ గొనునది కార్యఫలము
 బొగ్గులకుఁ బోలె మొదలంటఁ బొడువఁజనదు.

72

[అసూయ.]

క. వరుల ధనమునకు విద్యా
 పరిణతికిం దేజమునకు బలమునకు మనం
 బెరియఁగ నసహ్యపడు న
 న్నరుఁడు దెవులులేని వేదనంబడు నధిపా.

73

[యతి.]

క. దండము కాపాయంబును
 ముండితయుఁ గమండలువును మోక్ష మొసఁగ వె
 ట్లండేని లింగములకు న
 ఖండ జ్ఞాన ప్రదత్వ కలనము గలదే.

74

[తృప్తి.]

క. గతమునకును వగవక నా
 గతమునకును నోరు దెఱచి కడుఁ గోరక దీ
 నలఁ బొందక దైవం బే
 గతిఁ బుచ్చిన దానఁ బోదుఁగా కనవలయుకా.

75

[శత్రుత్వము.]

క. తెగదీర్పక తగ నార్పక

తెగటార్పక కడమ కొంత ద్విక్కగనున్నా

జగతీశ యప్పు నగ్నియుఁ

బగయును గడుఁ బెరుగుఁ గీడు వాటిల్లుఁ దుది. 76

[దత్తావహరణము.]

ఆ. పూర్వదత్తయైన భూమి నెవ్వఁడు పుచ్చి

కొనియె నతఁడు తనదు కులమువార

నిరువదొక్క తరము నరక వాసులఁ జేయు

దాను నడుముగాఁగ ధర్మ నిరత. 77

[పలుకు.]

చ. పలుకక యుండుకంటె దగఁ బల్లుట మేలు వినుండు సత్యముం

బలుకుట ధర్మమార్గమునఁ బల్లుట సర్వ జనప్రియంబుగాఁ

బలుకుట యోలి నెక్కుడగు భంగులు వీని నెఱింగి యొందుమైఁ

బలుకక నాల్గుచందములఁ బల్లఁగ మెత్తురు వాని దేవతల్. 78

[దమము.]

క. తమముం గడచిన సద్ధ

ర్మము లేదని విందు నాశ్రమము లన్నిటికిఁ

దమవంతుఁడు గామముఁ గో

ధము లోభము మత్సరంబు దర్పము గెల్పు. 79

[సుకృతము.]

ఆ. ఉత్సవంబు మీఁద సుత్సవ మందుచు

సుఖము మీఁద సుఖము సొప్పడంగఁ

బుణ్య పడము మీఁదఁ బుణ్య పదంబున

కరుగు నరుఁడు సుకృతియైన నధిప. 80

[స త్త్వ ము.]

తే. సర్వ సంకల్ప రహితుడై సత్త్వమునవి
నిశ్చలంబుగఁ జిత్తంబు నిలుప వలయు
సత్త్వ సక్త చిత్తంబు ప్రసాద మొసఁగు
దానఁ గాలంబు నడపు టుత్తమ విధంబు.

81

[గ ర్వ ము.]

క. నరనాథుఁ గొలిచి యలవడఁ
దిరిగితి నాకేమి యనుచుఁ దేకువ లేమి
మరియాద దప్పమెలఁగినఁ
బురుషార్థంబునకు హాని పుట్టక యున్నే.

82

[ధీ రుఁ డు.]

ఉ. ధీరుఁడు నిర్విశేషుఁడు దెల్లముగాఁ దనుఁగాంచు భూత వి
స్తార నిరూఢమైన పరతిత్త్వముగాఁ దనయందు భూత వి
స్తారము నెల్లఁ గాంచు సతత స్ఫుట దర్శనఁడై సమగ్ర చి
త్పారముఁ బొందినిర్మలతపంబులయందుఁజలింపకెన్నఁడు. 83

[దూ ర్శ తి.]

క. సతియును గుణవతియుఁ బ్రజా
వతియు ననువ్రతయు నైన వనిత నవజ్ఞా
న్విత దృష్టిఁ జూచు సతి దు
ర్మతి కిహముం బరముఁ గలదె మతిఁ బరికింపక.

84

క. ధృతిసెడి వేడెడు వానిని

నతిధిని నభ్యాగతుని భయస్థుని శరణా
గతుఁ జంపఁగ నొడఁబడు దు

ర్మతి కిహముం బరముఁ గలదె మదిఁ బరికింపక.

85

[కృత జ్ఞాత.]

క. కృత మెఱుగుట పుణ్యము న
 నృతిదానికి సమమునేత మధ్యము మఱి త
 తృతమున కగ్గలముగ న
 తృతి నేయుట యుత్తమంబు కృతబుద్ధులకుఁ.

86

[సత్సంగ త్యము.]

క. ఎఱుక గలవారి చరితలు
 గఱచుచు సజ్జనుల గోష్ఠి గదలక ధర్మం
 బెఱుగుచు నెఱిగిన దానిని
 మఱవ కనుష్ఠించునది సమంజస బుద్ధిఁ.

87

[నిర్లక్ష్యము.]

క. తన కవకారము మును జే
 సిన జనుఁ డల్పుఁడని నమ్మి చేకొని యుండం
 జన దొక యించుక ముల్లయి
 నను బాద తలముననున్న నడవఁగ నగునే.

88

[స్వస్థానము.]

క. కులపాంసనులై యహితం
 బులె నేయుచు నుండుచుట్టములఁ బొందక యి
 మ్ముల నుండువాఁడ పుణ్యుఁడు
 వెలయుఁగ గ్రామస్థితైక వృక్షముల పోలెఁ.

89

[అన్యోన్యము.]

క. పరహిత ధనవంతులు సు
 స్థిర మూలాన్వితములు పాశధీరతులు పర
 స్పర సంశ్రయమున జీవిం
 తురు మనుజులు వనములొని దుగ్ధముల పోలెఁ.

90

[ఉదాసీనుడు.]

తే. ఎఱుక గలఁడేని మఱి శక్తుఁడేని యన్యు
 లన్యులకు హింస గావించు నపుడ దానిఁ
 బూని వారింపకున్న నప్పురుషుఁ డేగు
 హింస నేసిన వారల యేగు గతికి.

91

[వాక్పారుష్యము.]

క. భూరి గుణోన్నతు లనఁదగు
 వారికి ధీరులకు ధరణి వల్లభులకు నా
 క్పారుష్యము చన్నె మహా
 దారుణ మది విషము కంటె దహనము కంటె.

92

[మద్యము.]

ఆ. మొదలి పెక్కు జన్మములఁ బుణ్య కర్మముల్
 పరగఁ బెక్కు నేసి పడయఁ బడిన
 యట్టి యెఱుక జనుల కాక్షణ మాత్రేన
 చెఱుచు మద్యనేవ నేయ నగునె.

93

[నిరాశ.]

క. దొరకొనినచానిఁ గోరక
 దొరకొని నందును మనుత్వ తుప్త హృదయతం
 బొరయక విగత స్పృహులగు
 పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకుఁ.

94

[మాతృపితృగురుభక్తి.]

క. జననీ జనక గురులయెడ
 నొనరించిన మేలుఁ గీడు నొదవించు సుఖం
 బుసకును దుఃఖమునకు నిం
 తని కొలఁది యిడఁ వశంబె యజునకు నైనఁ.

95

క. మాతృ పితృ గురులు దక్కంగ

నేతెరువున బాప మొలసెనేనియు దానిం

బాతురు ప్రియశ్చిత్ర

స్థీతులు దద్వివయమైన జెడ దల్పములన్.

96

[దానము.]

ఉ. భూసుర కోటికిన్ వినయ పూర్వకముగా ధనధాన్య గోమణి
క్షాసలిలాన్ని ముఖ్యములు సమృద్ధి నీగి సుయజ్ఞ మాననో
ద్భాసితసత్క్రియన్ నడపుభవ్యుడు యజ్ఞములుం దపంబులుం
జేసినపుణ్యములబడయు జేయుము దానములో పనిత్యమున్. 97

[కులధర్మము.]

క. తన కులధర్మము విడువక

మనుట పరమ ధర్మ మండు) మూన్యలు చిత్తం

బున గృహ గలుగుట ముఖ్యపు

బని సైరణ వలయు నఖిల భావము లందున్.

98

[దైవము.]

ఆ. మణియయములు గనక మయములు రజత మ

యములు మణియు మృణ్మయాదికములు

నైన పెక్కు పూసలందు దాడున్నట్లు

భూతకోటియందు బురుషుడు డుండు.

99

[ఫలశ్రుతి.]

ఉ. భారత మర్ధితో వినిన భక్తి బరించిన శ్రీయు నాయుపున్
భూరి యశంబున బ్రమదమున్ దృఢనిద్యయు గల్గు వారికే
కోరికలైన వేగ మొసంగుడు సుపుత్రునిగాంచు సద్వరున్
గారవ మొప్పంగుడయగు గర్భిణియున్ వరుసన్ గుమారియున్.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

సమాప్తము.

• ౩ •

టిప్పణి.

- 1 బద్ధ = కట్టబడిన ; స్పృహలు = కోరికగలవారు ; పరమార్థము = మోక్షకారణము..
- 2 సునియతములు = నిశ్చలములు.
- 4 బన్నము = అవమానము.
- 7 సూన్యతవాక్యము = నిజమగుచూట.
- 9 సమధిగమము = వేదసమధిగమము (చదువుట).
- 10 అనుష్ఠానము = నిత్యకర్మ (సంధ్యావందనాదులు).
- 11 అనూనత్వము = తక్కువకాకుండుట.
- 14 ఆర్థార్జన దుఃఖమున పార్థిక్యతకర్మఙ్గాదుల = ధనార్జనకై నట్టి కీర్తయలు చేయకుండుట మంచిది.
- 15 వ్యపేతము = తొలగినది.
- 17 ఉపకరణము = సాధనము.
- 19 తత్త్వవిదుండు = సత్యమును తెలిసినవాడు ; ప్రశాంతుండు = శాంతముగలవాడు ; పరూధి = సేనగలవాడు.
- 21 కఱటి = మూర్ఖుడు.
- 24 అణిమ = సూక్ష్మరూపము ధరించు శక్తి.
- 27 మాల్యలేపనములు = పూలదండలు, చందనము.
- 29 బ్రహ్మన్యము = బ్రాహ్మణధనము ; ముచ్చిలుట = దొంగిలించుట.
- 30 కులఘ్నులు = కులము చెడివినవారు.
- 34 ఏమగడ (ఏడు+కడ) రక్షకుడు. (గురువు, తల్లి, తండ్రి, పతి, చాళి, విద్య, దైవము.) ఇట్లెఱువధముల రక్షించువాడు.

- 36 పతిగడవంగ = పతికన్న హేచ్చు.
- 38 పక్కంబు = తోడు.
- 39 విశిష్టము = సదాచారము ; నెట్టన = తప్పక.
- 43 ఐహికము = ఇహలోకసంబంధమైనది ; ఆవిర్భూత = పుట్టిన.
- 44 నాస్తికము = పరలోకము లేదనడు బుద్ధి.
- 45 ద్వంద్వములు = రెండు. (సుఖదుఃఖములు, కలిమిలేములు)
మొదలగు జంటపదములు.
- 46 నిశేతనము = ఇల్లు.
- 50 వంధ్య = ఫలింపనిది.
- 54 పురందరలోకము = ఇంద్రలోకము.
- 55 ఇనుడు = సూర్యుడు ; ఓచధీశుడు = చంద్రుడు ; జాహ్నువి = గంగ.
- 56 క్షమ = ఓర్పు ; తోయము = నీరు.
- 58 ఓర్పుట = ఓడించుట.
- 61 అభిముఖులై వచ్చిన = తమంత వచ్చిన.
- 63 శత్రుని బర్హణము = పగవారి జంపుట.
- 65 అరదము = తేరు ; సూతుడు = తేరుగడపువాడు ; ఉరవడి = అతివేగము. (ఉరవు + వడి).
- 67 నిందకు గుదురుకాడె = నిందకు పాత్రుడగును.
- 69 ఆపదఁ దూలపోక = ఆపదయందు ధైర్యము వీడక ; నున్ని = వసించుట.
- 71 సొమ్ము నివ్వఁయోజనముగవచ్చునేలే = సొమ్ము వృధావ్యయము చేయుట.
- 72 మాలకరి = పూలదండలు గుచ్చువాడు ; తేటి = తేనెటిగ ; కందకుండఁగ = తపింపకుండ.

73: ఎరియగఁ = పరిపించగఁ.

74 ముండితయు = తల బోడియైయుండుట.

75: ఆగతమునకు = రాబోవుదానికి.

76 ద్విక్కగనున్నా = మిగిలియున్నయెడల.

78 ఓలి = క్రమముగ.

79 దమవంతుడు = ఇందియన్నిగహముఁ గలవాఁడు.

80 సాప్పడు = సరిపడు.

81 రహితుడు = లేనివాఁడు.

82 తేకువ = భయము ; పురుషార్థము = పురుషప్రయోజనము.
(ఇవినాలుగు ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము).

83 నిరూఢమైన = సుప్రసిద్ధమైన ; నమ్రగ = సంపూర్ణమైన ;
చిత్పారము = జ్ఞానముయొక్క అంతము.

84 ప్రజావతి = సంతానముకలది ; అవజ్ఞాన్వితః=తిరస్కారముతో
కూడిన.

85 ధృతి = ధైర్యము ; అతిథి = విందునకు వచ్చినవాఁడు ; అభ్యా
గతుఁడు = భోజనసమయమున వచ్చిన అతిథి.

87 కఱచుచు = అభ్యసించుచు ; సమంజసము = న్యాయము.

89 కులపాంసనులై = కులదూషకులై ; ఇమ్ము = గృహము,
స్థానము ; గ్రామస్థితైకవృక్షము = గ్రామములోనున్న చెట్టు.

90 సంశ్రయమున = ఆశ్రయమున ; దుఃఖము = చెట్టు.

91 ఎఱుకఁ గలఁడేని = ఎఱిగినవాడైనచో.

92 వాక్పారుష్యము = పరుసపుమాటలు.

93 ఎఱుక = జ్ఞానము.

94 దొరకొననిదాని = దొరకనిదానిని ; మమత్వతుష్టహృదయతం
బొరయక = హృదయమునందు మమకారమును పొందక ;
విగతస్పృహలు = కోరిక లేనివారు.

- 96 ప్రియశ్చిత్తస్థితులు = శాస్త్రమునందు చెప్పినట్లు పాపపరిహారార్థము చేసెడు శర్మగలవారు.
- 97 క్షా = భూమి ; ఈగి = ఇచ్చుట ; భవ్యః = యోగ్యుఁడు.
- 98 మనుట = వర్తించుట ; సైరణ = సహనము.
- 99 మృణ్మయము = మన్నుతోఁ జేసినది.
- 100 అర్థితో = శోరికతో ; ఒనఁగూడు = సిద్ధించును.

త ప్ప ల ప ట్టి క.

—+—+—

పద్యము.	తప్ప.	ఓప్ప.
14	నాహవము	నావహము
18	దాతుండు	దాంతుండు
35	మనపు	మనుపు
36	ధనదాన్య	ధనధాన్య
79	దమము	దమము
94	దొరకొనిన	దొరకొనని
97	పూర్వకముగా	పూర్వముగా

